

УДК 930.22 = 161.2

DOI: <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2020-10-334-359>

PROFESSIONAL TRAINING OF DOCUMENTARIES IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF UKRAINE

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ДОКУМЕНТОЗНАВЦІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ПОДГОТОВКА ДОКУМЕНТО ВЕДОВ В УЧРЕЖДЕНИЯХ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ УКРАИНЫ

Світлана Литвинська,

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української
мови та культури,
zlsv@ukr.net,
ORSID: 0000-0002-5761-5124
Національний авіаційний
університет
просп. Любомира Гузара, 1,
м. Київ, Україна 03058

Svitlana Lytvynska,

Candidate of Philological
Sciences,
Associate Professor of
Department of Ukrainian
Language and Culture,
zlsv@ukr.net,
ORSID: 0000-0002-5761-5124
National Aviation University
Kyiv, Ukraine 03058

Анастасія Сібрук,

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української
мови та культури e-mail:
sibruknastya@gmail.com,
ORCID: 0000-0002-4007-2450
Національний авіаційний
університет
просп. Любомира Гузара, 1,
м. Київ, Україна 03058

Anastasiia Sibruk,

Candidate of Philological
Sciences, Associate Professor of
Department of Ukrainian
Language and Culture,
e-mail:
sibruknastya@gmail.com,
ORCID: 0000-0002-4007-2450
National Aviation University,
ave. Lubomyr Husar, 1,
Kyiv, Ukraine, 03058

ABSTRACT

The article attempts to generalize the experience of training document specialists in higher education institutions at the present stage, outlines the trends in the profession of document scientist, considers the approval of a new standard of higher education in specialty 029 «Information, library and archival affairs» for the first (bachelor) level and for the second (master) level of higher education. Emphasis is placed on the fact that the teacher must pay attention to the formation of students' educational competencies that make documentologists competitive in today's labor market.

The main components of the educational process are analyzed and it is recommended to teachers to strengthen the motivation of students-documentologists to thoroughly study the work with information in databases and data banks, to create electronic documents. The profession of a document specialist is changing dynamically and qualitatively and requires further research, constant monitoring of the labor market and control over the level of training. We need specialists who know how to professionally process information arrays and resources. Such specialists are able not only to use the knowledge acquired while studying at the university, but also to effectively apply skills and competencies in their professional activities.

In the field of information activities, the documentologist must have: methods of collecting, organizing, processing, disseminating, storing information; ability to work with text and graphic editors; text typing skills; information retrieval skills on the Internet; ability to create websites, databases; be able to determine the number of publications in print media, online publications, etc.

The vacancies advertised on the Work.ua and Rabota.ua websites for which a document specialist can apply (for example: document specialist, document flow specialist, clerk, librarian, archivist, information analyst) were analyzed, and a list of competencies that the applicant must have was outlined. for the position and the demand for vacant positions for 2020 has been clarified.

Keywords: *education, professional training, competence, document scientist, clerk, librarian, archivist, information analyst.*

Постановка проблеми. У першій половині ХХІ ст. в Україні інтенсивно розвиваються інформаційно-комунікаційні технології, постійно зростає рівень вимог до професійної підготовки фахівців, зокрема документознавців. «В епоху інформатизації з'явилася потреба у фахівцях, які не тільки вміють працювати з різними видами документації, але й орієнтуються в інформаційній, управлінській, маркетинговій сферах, що наразі стало особливо актуально» (Литвинська, Герасимчук & Гуменюк, 2019). Сучасні фахівці-документознавці повинні швидко адаптовуватися до нових потреб, орієнтуватися на вимоги ринку праці та постійно вдосконалювати свої вміння і навички, щоб залишатися конкурентоспроможними.

Як відомо, в Україні почали готувати документознавців за навчальною спеціальністю «Документознавство та інформаційна діяльність» з 1995 р. За майже 25-річний термін підготовку фахівців-документознавців значно вдосконалено. Сучасні студенти ЗВО отримують якісні знання завдяки чітким новим освітнім планам та програмам, інноваційним технологіям, відкритому доступу до інформації через інтернет та соціальні інститути – бібліотеки та архіви тощо. Майбутніх фахівців навчають працювати з інформацією за допомогою нових електронних засобів, банків та баз даних. Впровадження електронного документообігу, досвіду провідних країн, нових технологій значно підвищує професійні вимоги, спонукає до постійного оновлення і покращення підготовки українських документознавців. Цим і зумовлена актуальність розвідки.

Аналіз досліджень і публікацій. Становлення і розвиток професійної підготовки документознавців є багатоаспектною проблемою. Серед провідних українських дослідників, які вивчають питання специфіки документознавчої освіти, слід відзначити В. Бездрабко (Бездрабко, 2009), С. Кулешова

(Кулешов, 2012), Ю. Палеху (Палеха, 2004), А. Соляник (Соляник, 2017), В. Спрінсяна (Спрінсян, 2011), О. Тур (Тур, 2019), Т. Яворську (Яворська, 2018) та інших.

Історію становлення документознавства та документознавчої освіти, зокрема чинники, що впливали на її подальший розвиток, досліджено С. Кулешовим (Кулешов, 2012; 2020). До проблеми становлення документознавства, формування системи фахової підготовки документознавців у закладах вищої освіти, аналізу протиріч розбудови спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» звернулася В. Бездрабко (Бездрабко В., 2020). Також питання історії становлення документознавчої спеціальності, розвитку її нормативної бази, формування основних вимог до випускників закладів вищої освіти вивчав М. Слободяник (Слободяник, 2011). Науковець одним з перших визначив специфіку підготовки документознавців за рівнем вищої освіти «магістр» (Слободяник, 2012).

Про підвищення вимог до фахової підготовки документознавців, використання у процесі їхнього навчання сучасних інформаційних технологій пишуть А. Пелешин і Н. Вовк (Пелешин & Вовк, 2017), А. Соляник (Соляник, 2017), І. Довжук (Довжук, 2018), С. Литвинська (Литвинська, 2017; 2019), Н. Масі (Масі, 2017) та інші.

Базові знання про професію документознавця та особливості навчання фахівців, формування у студентів системного уявлення про документознавчу спеціальність розкрито науковцями П. Панченком, І. Захаровою та Т. Клименко (Панченко & Захарова & Клименко, 2007). Також розглянуто різні чинники, які впливають на фахову підготовку документознавців у науковій статті Ю. Палехи «Основні чинники впливу на вузівську підготовку документознавців» (Палеха, 2004).

У своєму науковому доробку Г. Малик (Малик, 2013) описує особливості компетентнісних профілів документознавця, запропонованих українськими й

закордонними науковцями, аргументовано репрезентує власне бачення компетентнісного профілю документознавця. Про роль вищих навчальних закладів у підготовці фахівців документознавчої сфери, а також формування у них фахових компетентностей іде мова у працях О. Тур, Л. Ющенко і В. Базар, Т. Яворської (Тур, 2019; Ющенко & Базар, 2019; Яворська, 2018).

Значення результатів співробітництва вукраїнських закладів вищої освіти з регіональними партнерами у річизі підвищення рівня документознавчої освіти проаналізовано у дослідженні В. Спрінсяна, Т. Коляди-Березовської та Н. Шаргородської (Спрінсян, Коляда-Березовська & Шаргородська, 2016). Крім того, В. Спрінсян обґрунтував важливість якісної підготовки документознавців для задоволення потреб інформаційного суспільства (Спрінсян, 2011).

У наукових працях вчених досліджено різні аспекти цієї проблеми. Проте вивчення особливостей розвитку професії документознавця, вимог ринку праці вимагає постійного підвищення рівня професійної підготовки документознавців. Означена проблема є актуальною, оскільки сучасне суспільство інтенсивно піддається впливу інформаційних технологій та євроінтеграції.

Мета статті в узагальненні досвіду підготовки фахівців-документознавців у закладах вищої освіти на сучасному етапі, окресленні тенденцій розвитку професії документознавця.

Виклад основного матеріалу. Інформатизація суспільства інтенсивно лобіює потребу в фахівцях інформаційної сфери. Це позитивно вплинуло на розвиток освітньої підготовки фахівців-документознавців у закладах вищої освіти, оскільки постійно підвищуються вимоги до їхньої фахової підготовки, їхньої компетентності.

Законом України «Про вищу освіту» названо головним завданням закладів вищої освіти – формування компетентностей у студентів у процесі навчання, а саме:

«компетентність – це здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей» (Про вищу освіту, 2014).

Так, у 2018 році затверджено новий стандарт вищої освіти за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (Стандарт, 2018), а у 2019 році затверджено новий стандарт вищої освіти для другого (магістерського) рівня вищої освіти (Стандарт, 2019). Крім того, змінено назву спеціальності, за якою навчають документознавців, – 029 «Інформаційна, бібліотечна й архівна справа», назва спеціалізації чи освітньої програми – «Документознавство та інформаційна діяльність». Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» у цих стандартах вищої освіти за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» для першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівнів вищої освіти сформульовано перелік компетентностей, якими повинен досконало оволодіти випускник цієї спеціальності.

Для бакалаврського рівня вищої освіти визначено такі базові компетентності, що притаманні усім суміжним із документознавством галузям знань. Для магістерського рівня вищої освіти визначено компетентності, що формуються в інформаційно-аналітичній сфері, зокрема: «здатність застосовувати технології та процедури аналітико-синтетичного опрацювання наукової та управлінської інформації»; «здатність організовувати та здійснювати керівництво інформаційно-аналітичними структурними підрозділами на підприємствах, в організаціях та установах»; «здатність відстежувати тенденції розвитку предметної сфери шляхом проведення аналізу інформаційних потоків та масивів» тощо (Кулешов, 2012).

Ці стандарти взято за основу для складання закладами вищої освіти освітніх програм з підготовки документознавців. Наразі Україні 108 закладів вищої освіти готують фахівців за

спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна й архівна справа».

Питання формування компетентностей документознавця постійно моніториться науковцями Г. Малик, О. Тур, Л. Ющенко і В. Базар, Т. Яворською (Малик, 2013; Тур, 2019; Ющенко & Базар, 2019; Яворська, 2018). Проаналізувавши концепції науковців щодо класифікації компетентностей, Г. Малик (Малик, 2013) сформувала п'ять основних груп: ключові, особистісно-професійні, загальнопрофесійні, спеціально-професійні, спеціально-галузеві. У цих групах деталізовано окремі компетентності. До групи ключових компетентностей віднесено навчально-пізнавальні, соціально-етичні, комунікативні й іншомовні, а серед загальнопрофесійних названо загальноуправлінські, інформаційно-управлінські, інформаційно-правові. До спеціально-професійних зараховано документознавчі, інформаційно-аналітичні, інформаційно-технологічні (Малик, 2013: 89-90).

Оскільки інформація стала важливим елементом сучасності, то виникла потреба у таких професіоналах-документознавцях, які вміють фахово з нею працювати за допомогою нових інтернет-технологій, банків та баз даних. Тому під час навчання студенти повинні відмежуватися від механічного запам'ятовування і заучування знань, а перейти до активного оволодіння системою компетентностей. У навчальному процесі важливо впроваджувати інноваційні технології, які ґрунтуються на практичних результатах інформатизації суспільства. Це сприятиме становленню нового інформаційно-комунікаційного середовища, яке є важливою умовою розвитку професійних та особистісних якостей документознавців (Слободяник, 2012: 17). Необхідно навчити студентів працювати з інформацією на новітніх носіях, з хмарними технологіями, впроваджувати освітній досвід передових країн Європи, Америки, Азії. Тому в навчальних планах підготовки документознавців одне з основних місць

займає блок комп'ютерних дисциплін. Це значно підвищує рівень підготовки українських випускників.

Так, рівень підготовки майбутніх фахівців поступово посилюється, але є і певні проблеми, серед яких Л. Ющенко і В. Базар називають «недостатнє або застаріле навчально-методичне забезпечення»; «не вистачає нових моделей розвитку інформаційної, бібліотечної та архівної справи на національних засадах, що породжує проблему кадрового забезпечення»; «замалий відсоток фундаментальних наукових досліджень у документознавчому напрямі»; «слабка матеріально-технічна база»; (Ющенко & Базар, 2019: 86). Проблемою названо розбіжність у назвах спеціалізацій, виборі дисциплін професійного і практичного циклу в різних закладах вищої освіти, невідповідність освітніх програм вимогам базових стандартів вищої освіти, недосконалість навчальних планів. Більшість кваліфікацій не відповідають сучасним міжнародним вимогам, це обмежує можливість працевлаштування випускників українських ЗВО (Ющенко & Базар, 2019: 87).

Потреба у висококваліфікованих фахівцях документознавчої сфери в умовах сучасного ринку праці досить висока. Потрібні спеціалісти, що вміють професійно опрацьовувати інформаційні масиви й ресурси. Такі спеціалісти, що вміють не лише використовувати знання, засвоєні в під час навчання в університеті, а ефективно застосовувати у своїй професійній діяльності ще й навички, компетентності.

У закладах вищої освіти випускникам надається загальна підготовка спеціаліста. Коли молодий фахівець потрапляє працювати в певну установу, організацію чи на підприємство, то його робота може мати певні особливості, що залежать від профілю діяльності. Молодий фахівець повинен відразу продемонструвати свої знання, здібності й уміння. Виявити інтерес й продемонструвати бажання додатково навчатися на робочому місці, якщо є така можливість (спеціальні системи навчання, тренінги для підвищення кваліфікації працівників).

Як зазначає В. Спрінсян, одна із загальних проблем української вищої освіти пов'язана з недостатньою мобільністю, відсутністю системи моніторингу ринку праці. Це дозволяло б своєчасно вносити корективи в освітні програми і тим самим підвищувати конкурентоспроможність випускників (Спрінсян, 2011: 284). Тому володіння молодим фахівцем професійними компетенціями дозволить йому самостійно оволодіти певними вміннями і навичками. Дізнатися про такі вимоги роботодавців можна після аналізу вакансій на вебсайтах. Це дозволить ще під час навчання підготуватися до можливих вимог роботодавців і оволодіти ними ще до оформлення на роботу.

Проаналізувавши заявлені на вебсайтах «Work.ua» і «Rabota.ua» вакансії, на які може претендувати документознавець (наприклад: документознавець, фахівець з документообігу, діловод, бібліотекар, архівіст, інформаційний аналітик), окреслено список компетенцій, якими повинен володіти претендент на посаду.

Щоб працювати фахівцем з документообігу або діловодом, потрібно знати:

- принципи традиційного та електронного діловодства;
- пакет MS Office;
- різні види документів, уміти їх створювати;
- роботу із ПК;
- діловодну термінологію;
- ділове листування;
- особливості ведення телефонної комунікації;
- специфіку роботи з великим обсягом інформації;
- роботу з 1С та CRM.

Попит на фахівців з документообігу або діловодів постійно є, вакансій багато. Наприклад, у січні-лютому 2020 року лише у м. Києві і лише на вебсайтах «Work.ua» і «Rabota.ua» було розміщено 98 вакантних посад.

У цей же період на вебсайтах було розміщено 3 вакантні посади архівіста. Щоб працювати архівістом, потрібно знати:

- правила організації діловодства;
- правила архівного зберігання документів;
- законодавство України з архівної справи;
- архівознавчу термінологію тощо.

Також у цей період на вебсайтах було опубліковано пропозиції з вакантних посад бібліотекаря. Щоб працювати архівістом, потрібно знати:

- принципи роботи бібліотеки
- організацію фондів;
- роботу з ПК;
- українську мову.

Пропозицій з вакантними посадами інформаційного аналітика було 12. Щоб посісти такі посаду, документознавець повинен знати:

- роботу з інформаційними системами та програмами;
- принципи проведення А/В тестів;
- англійську мову;
- роботу з макросами;
- пакет MS Office тощо.

Так, такі вимоги мають технічне спрямування. Але документознавці вивчають базові комп'ютерні дисципліни та аналітику. За потреби вони можуть самотужки поглибити свої знання, уміння, навички, або опанувати ними на робочому місці.

Можливість документознавця обіймати різні посади свідчить про універсальність його фахової підготовки. Отримавши диплом, молодий спеціаліст може обіймати різні посади, зокрема: документознавця, фахівця з документообігу, діловода, бібліотекаря, архівіста, інформаційного аналітика чи інші.

Попит на документознавців є постійним. Про це свідчать і пропозиції вакантних посад на вебсайтах, інформація про працевлаштування випускників – бакалаврів і магістрів. Наприклад, випускники-документознавці Національного авіаційного університету протягом багатьох років не мають

проблем з працевлаштуванням. Доказом цього є довідки з їхніх робочих місць, листи-подяки на адресу Університету від роботодавців та щорічні запрошення на роботу випускників. Навіть під час оголошеного загальнодержавного карантину, коли у багатьох працівників виникли проблеми з працевлаштуванням, у серпні 2020 р. на вебсайтах «Work.ua» і «Rabota.ua» було розміщено 122 вакантні посади (!) для документознавців.

Можливість своєчасно після отримання диплома працевлаштуватися за фахом дуже важлива для кожного молодого спеціаліста. Він може на практиці застосовувати отримані у навчальному закладі теоретичні знання і набувати нових, вдосконалювати свої навички. Це формує його професіоналізм, сприяє кар'єрному зростанню.

Випускники-документознавці Національного авіаційного університету за цією спеціальністю «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» (раніше – «Документознавство та інформаційна діяльність») працюють в різних установах, організаціях, підприємствах, а саме це:

- – Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства;
- Міністерство юстиції;
- Міністерство інформаційної політики України;
- Національний депозитарій України;
- Міжнародний аеропорт «Бориспіль»;
- Міжнародний аеропорт «Київ» (Жуляни);
- банки: НБУ, Альфа-Банк, Universal Bank тощо;
- ДП «Антонов»;
- Верховна Рада України;
- Нафтогаз України;
- Верховний суд України;
- закордонні посольства в Україні;
- заклади вищої освіти: НАУ, КНУКіМ, НАКККіМ;
- підприємства різної форми власності та ін.

Універсальність професії, знання та вміння роботи з паперовими та електронними документами, навички роботи з комп'ютером надали можливість випускникам НАУ працевлаштуватися в різні установи, організації та на підприємства, а також обіймати різні посади, діловода, бібліотекаря, секретаря, архіваріуса, менеджера, керівника відділу, викладача, наукового співробітника, редактора тощо.

Це свідчить про те, що навчальні плани і програми у закладах вищої освіти повинні бути орієнтовані на сьогоденні запити суспільства. Випускники мають бути конкурентоспроможними на ринку праці, вміти застосовувати здобуті компетентності безпосередньо в своїй практичній діяльності.

У своєму розвитку Україна як держава зорієнтована на досвід провідних країн світу. Це стосується політики, науки, освіти, економіки, промисловості тощо. Показовим у документознавчій сфері є досвід вивчення документа та документних комунікацій Франції, ФРН, Естонії, США, Литви, Фінляндії тощо. Наразі встановлено співпрацю з навчальними та науковими закладами, архівними, музейними, бібліотечними установами цих країн. Створено умови для ефективної співпраці, обміну науковими досягненнями і практичними напрацюваннями, розроблення спільних проєктів, розвитку успішних партнерських стосунків. Використовуючи інтернет-технології, платформи, програми, соціальні мережі, науковці й фахівці з різних країн проводять конференції, семінари, зустрічі, наради та ін. Партнерське співробітництва між країнами є перспективним для розвитку документознавства й інформаційної діяльності, надає досвід та практичні навички, зокрема організації електронного діловодства, використання хмарних технологій тощо.

Дієвими стали програми міжнародного стажування, обміну студентами й викладачами. З метою розширення меж наукової та освітньої комунікації необхідно гармонізувати вітчизняні стандарти з міжнародними та

західноєвропейськими, узгодити національні системи освіти, упорядкувати розбіжності в освітніх програмах і отриманих випускниками кваліфікацій. Наразі провідні заклади вищої освіти вже видають своїм випускникам дипломи міжнародного зразка. Це є доказом підвищення рівня освіти, конкурентоздатності українських фахівців на світовому ринку праці, а також можливості продовжувати навчання у найпотужніших університетах світу. Так, цьому сприяє вибраний Україною шлях на євроінтеграцію. Тому важливо доопрацювати Рамку кваліфікацій України згідно з досвідом Європейської рамки кваліфікацій.

Глобальні цивілізаційні зміни, непрогнозованість і розширення ринку праці, велика міграція населення, розвиток інноваційних технологій – все це постійно змінює вимоги до фахової підготовки випускників закладів вищої освіти, збільшує обсяги їхніх знань і розширює компетенції. Наразі знання, необхідні професіональному працівникові, постійно видозмінюються з шаленою швидкістю. Крім того, відбувається швидке старіння інформації. Відтак неактуально змушувати студентів просто нагромаджувати, заучувати певні знання, напрацьовувати предметні уміння і навички. Важливо, щоб організатор навчального процесу впроваджував такі методики навчання, завдяки яким студенти отримували б певний професійний досвід, впевненість у своїх силах, готовність брати на себе відповідальність.

Формування компетентного фахівця можливе за умови логічного поєднання системи фундаментальних знань і практичної спрямованості освіти. Такий фахівець буде конкурентоспроможним і конкурентоздатним не лише на українському ринку праці, а й на міжнародному, оскільки він вільно володіє своїм фахом, орієнтується в суміжних галузях діяльності, підготовлений до навчання, підвищення своєї кваліфікації, професійно мобільний тощо. На це скерована сучасна модернізація вищої освіти в Україні, зміщення акцентів із процесу навчання на його змістове наповнення і результат,

забезпечення компетентнісного підходу і пошук механізмів його впровадження.

Щоб підготувати компетентного фахівця, у закладах вищої освіти впроваджується гнучка навчальна система, змінюються форми взаємодії між викладачами і студентами з пасивних на активні, широко використовують новітні методи навчання, мультимедійні технології.

На практичних заняттях студентам пропонують комунікативно-ситуативні завдання інтерактивного характеру, що є наближеними до їхньої професійної діяльності в майбутньому. Виконання ситуаційних вправ спрямоване на формування вмінь вирішувати складні професійні завдання інтерактивного характеру. Це сприяє розвитку умінь використовувати теоретичні знання, отримані на лекційних заняттях, під час вирішення практичних проблем, морально і психологічно підготувати студента до його майбутньої професійної діяльності. У такий спосіб студентів-документознавців навчають роботі з документами, документообігом, номенклатурою справ, передаванням документів на архівне зберігання, створенням підприємств, розробленням інформаційно-документних ресурсів тощо. На основі сформованих ключових і професійних компетенцій у своїй майбутній професійній діяльності випускник-документознавець зможе упорядкувати комплекс документів, налагодити ефективне функціонування управлінського апарату установи, організації, підприємства.

З потужним розвитком інформаційних технологій значно ускладнилася інформаційно-документаційна діяльність, яку завжди виконували документознавці. Тому в навчальних планах і освітніх програмах підготовки фахівців з документознавства та інформаційної діяльності обов'язково передбачено вивчення комп'ютерних технологій з метою формування у випускників відповідних компетенцій, що забезпечують фахову підготовку в галузі інформаційних комп'ютерних технологій, уміння створювати віртуальні продукти та послуги.

У сфері інформаційної діяльності документознавець повинен володіти:

- методами збирання, упорядковування, оброблення, розповсюдження, зберігання інформації;
- уміннями працювати з текстовими та графічними редакторами;
- навичками текстового набору;
- навичками пошуку інформації в інтернеті;
- умінням користуватися електронною поштою;
- умінням створювати вебсайти, бази даних;
- уміння працювати з програмним забезпеченням, зокрема з пошуковими системами;
- умінням використовувати у своїй діяльності відеокамеру, фотоапаратуру;
- навичками відеомонтажу;
- вміти визначати показник кількості публікацій у друкованих засобах масової інформації, інтернет-виданнях;
- вміти визначати показник кількості сюжетів, які вийшли в етер на телебаченні тощо.

Знання й уміння працювати з інформаційними технологіями потрібні документознавцям для налаштування електронного документообігу, електронного кабінету, для роботи в системі електронного урядування.

Як вже зазначалося вище, для належної фахової підготовки і формування професійних компетенцій студенти повинні отримати практичний досвід роботи. Це забезпечує система виробничих практик, передбачених навчальним планом, освітньою програмою. У закладах вищої освіти відпрацювання студентами практик передбачено на кожному курсі. Так, у Національному авіаційному університеті згідно з навчальним планом студенти здобувають практичний досвід, відпрацьовуючи такі види практик, а саме:

- фахову ознайомлювальну практику (1 курс бакалаврату);
- архівно-бібліотечну практику (2 курс бакалаврату);
- фахову практику з документознавства (3 курс бакалаврату);

- практику референта-організатора ділової інформації (4 курс бакалаврату);
- науково-дослідну практику (1 курс магістратури);
- переддипломну практику (2 курс магістратури).

У закладах вищої освіти поширено підписання договорів для організації практик з установами, організаціями підприємствами різних форм власності. Національний авіаційний університет (кафедра історії та документознавства) уклав договори для проведення практик студентів-документознавців з:

- Українським науково-дослідним інститутом архівної справи та документознавства;
- Центральним державним електронним архівом;
- Державним архівом Київської області;
- Державною службою України з лікарських засобів та контролю за наркотиками;
- Державним підприємством «Антонов»;
- ПрАТ «УСК» Княжа ВієннаІншуранс Груп».

Крім зазначеним установ, організацій і підприємств, із якими підписано договори, студенти також мають право особисто знаходити для себе базу практики і після погодження зі завідувачем випускової кафедри та керівництвом університету проходити там свою практику. Відтак, ця форма організації вибору баз практики використовується для проходження студентами переддипломної практики. Зібраний на практиці матеріал студенти-випускники опрацьовують у своїх дипломних дослідженнях. Більшість випускників розпочинають свою трудову діяльність саме в тих установах, організаціях чи підприємства, де проходили переддипломну практику.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Отже, правильна організація навчального процесу в закладах вищої освіти має вирішальне значення під час підготовки висококваліфікованих фахівців-документознавців. Особливу увагу слід звернути на формування у студентів освітніх

компетентностей, які роблять документознавців конкурентоспроможними на сучасному ринку праці. Вони повинні вміти продемонструвати свою професійну підготовку, а також навички швидко навчатися новому.

Рекомендовано викладачам посилити мотивацію студентів-документознавців досконало вивчати роботу з інформацією в базах і банках даних, створення електронних документів, специфіку збереження інформації на електронних носіях і в хмарних сховищах. Необхідно оновлювати і розширювати перелік баз практик в установах різної форми власності. Тим більше, що важливим стало уміння документознавців працювати в інформаційно-аналітичній сфері. Потрібно неухильно вивчати суспільні потреби, активно реагувати на тенденції розвитку ринку праці, враховувати побажання і пропозиції студентів та своєчасно вносити корективи у навчальний процес.

Таким чином, професія документознавця динамічно та якісно змінюється і потребує подальших наукових досліджень, постійного моніторингу ринку праці та контролю за рівнем підготовки фахівців.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про вищу освіту». Відомості Верховної Ради України. № 1556-VII. Чинний від 01.07.2014. *База даних «Законодавство України»/ВР України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

2. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» галузі знань 02 «Культура і мистецтво» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. [Чинний від 2018.12.12]. Вид. офіц. Київ: Міністерство освіти і науки України, 2018. 17 с.

3. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» галузі знань 02 «Культура і мистецтво» для другого (магістерського) рівня вищої освіти. Чинний від 2019.05.24]. Вид. офіц. Київ : Міністерство освіти і науки України, 2019. 16 с.

4. Бездрабко В. В. Актуальні проблеми документознавства в Україні. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*, 2020. № 1. С. 39-44.
5. Довжук І. Інноваційні методи навчання студентів-документознавців. *Соціум. Документ. Комунікація : зб. наук. статей. Серія «Історичні науки»*, 2018. № 5. С. 165-177.
6. Кулешов С.Г. Загальне документознавство: навч. посібник. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2012. 123 с.
7. Кулешов С., Барабаш В. Документознавство як наукова і навчальна дисципліна в сучасній Україні : які шляхи розвитку? *Соціум. Документ. Комунікація: зб. наук. статей. Серія «Історичні науки»*, 2020. № 9. С. 131-149.
8. Литвинська С. В. Інформаційні технології в процесі підготовки фахівців у галузі інформаційної, бібліотечної та архівної справи. *Історико-культурна спадщина : збереження, доступ, використання: збірка наук. праць*. Тернопіль: Бескиди, 2017. С. 131-134.
9. Литвинська С. В. Мультимедійні технології в процесі підготовки фахівців у галузі інформаційної, бібліотечної та архівної справи. *Соціум. Документ. Комунікація: зб. наук. статей. Серія «Історичні науки»*, 2019. № 6. С. 117-136.
10. Литвинська С., Герасимчук І., Гуменюк С. Динаміка розвитку професії «Документознавець» в Україні. *Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Документ-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми та перспективи»*. Полтава, 2019. С. 18-24.
11. Малик Г.Д. Компетентнісний профіль документознавця. *Вісник Харківської державної академії культури*. Харків, 2013. Вип. 41. С. 82-92.
12. Масі Н. І. ІТ-компанії одеського регіону: впровадження впровадження ІТ-продуктів. *Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття : зб. матеріалів X Міжнар. наук.-практ. конф., Одеса, 14-15 вересня 2017 року*. Полтава: Сімон, 2017. С. 243-252.

13. Палеха Ю.І. Основні чинники впливу на вузівську підготовку документознавців. *Студії з архівної справи та документознавства*. 2004. Т. 11. С. 168-172.

14. Панченко П.П., Захарова І.В., Клименко Т.А. Вступ до фаху: навч. посібник. Черкаси: СУЕМ, 2007. 88 с.

15. Пелешишин А. М., Вовк Н. С. Особливості розробки проекту стандарту магістра зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». *Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття : зб. матеріалів X Міжнар. наук.-практ. конф., Одеса, 14-15 вересня 2017 року*. Полтава: Сімон, 2017. С. 70-73.

16. Слободяник М.С. Компетентнісний підхід до підготовки магістрів зі спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність». *Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI ст.: Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції. Одеса, 13-15 вересня 2012. Одеса : Одеський політехнічний університет, 2012. С. 16-29.*

17. Слободяник М.С. Становлення та розвиток вищої документознавчої освіти в Україні. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. Київ : ДАКККиМ, 2011. № 3. С. 4-5.

18. Соляник А. А. Сучасні проблеми стандартизації інформаційної освіти в Україні. *Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття: зб. матеріалів X Міжнар. наук.-практ. конф., Одеса, 14-15 вересня 2017 року*. Полтава: Сімон, 2017. С. 15-19.

19. Спрінсян В.Г. Підготовка документознавців, інформаційних аналітиків – нагальна потреба інформаційного суспільства. *Моделювання регіональної економіки*. Івано-Франківськ, 2011. С. 283-289.

20. Спрінсян В.Г., Коляда-Березовська Т.Ф., Шаргородська Н.Л. Технологія партнерства та її роль в процесі підготовки фахівців документно-інформаційного профілю. *Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології*

XXI століття: зб. матеріалів IX Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 8-9 вересня 2016 року). Полтава: Сімон, 2016. С. 12-17.

21. Тур О. Професійна підготовка майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності в контексті сучасних вимог. *Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Документо-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми та перспективи».* Полтава, 2019. С. 12-17.

22. Ющенко Л.О., Базар В.О. Формування професійних компетентностей фахівців спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» у ЗВО I-II рівнів акредитації. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* Київ, 2019. № 4. С. 84-90.

23. Яворська Т. Інформаційна складова в структурі професійних компетентностей майбутніх документознавців. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* Київ, 2018. № 4. С. 64-70.

Електронні ресурси

24. Rabota.ua. URL: https://account.rabota.ua/jobsearch/notepad/vacancies_profile.

25. Work.ua. URL: <https://www.work.ua/?setlp=ua>.

REFERENCES

1. Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» № 1556-VII (2014, July 1) *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy»* Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> [in Ukrainian].

2. *Standart vyshchoi osvity za spetsialnistiu 029 «Informatsiina, bibliotekna ta arkhivna sprava» haluzi znan 02 «Kultura i mystetstvo» dlia pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity.* (2018). Kyiv: Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy [in Ukrainian].

3. *Standart vyshchoi osvity za spetsialnistiu 029 «Informatsiina, bibliotekna ta arkhivna sprava» haluzi znan 02 «Kultura i mystetstvo» dlia druhoho (mahisterskoho) rivnia vyshchoi osvity.* (2019). Kyiv: Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy [in Ukrainian].

4. Bezdrabko, V.V. (2020). Aktualni problemy dokumentoznavstva v Ukraini. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia*. 1. 39-44 [in Ukrainian].
5. Dovzhuk, I. (2018). Innovatsiini metody navchannia studentiv-dokumentoznavtsiv. *Sotsium. Dokument. Komunikatsiia: zb. nauk. statei. Seriia «Istorychni nauky»*. 5. 165-177 [in Ukrainian]
6. Kuleshov, S.H. (2012). *Zahalne dokumentoznavstvo: navch. posibnyk*. Kyiv: Vyd. dim «Kyievo-Mohylianska akademiia» [in Ukrainian].
7. Kuleshov, S. & Barabash, V. (2020). Dokumentoznavstvo yak naukova i navchalna dystsyplina v suchasni Ukraini: yaki shliakhy rozvytku? *Sotsium. Dokument. Komunikatsiia: zb. nauk. statei. Seriia «Istorychni nauky»*. 9. 131-149 [in Ukrainian].
8. Lytvynska, S. V. (2017). *Informatsiini tekhnolohii v protsesi pidhotovky fakhivtsiv u haluzi informatsiinoi, bibliotechnoi ta arkhivnoi spravy* [Information technology in the process of training specialists in the field of information, library and archives]. *Istoryko-kulturna spadshchyna: zberezhenia, dostup, vykorystannia: zbirka nauk. prats*. Ternopil: Beskydy. 2017. 131-134 [in Ukrainian].
9. Lytvynska, S. V. (2019). Multymediini tekhnolohii v protsesi pidhotovky fakhivtsiv u haluzi informatsiinoi, bibliotechnoi ta arkhivnoi spravy. *Sotsium. Dokument. Komunikatsiia: zb. nauk. statei. Seriia «Istorychni nauky»*. 6. 117-136 [in Ukrainian].
10. Lytvynska, S., Herasymchuk, I. & Humeniuk, S. (2019). Dynamika rozvytku profesii «Dokumentoznavets» v Ukraini. *Materialy IV Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Dokumento-informatsiini komunikatsii v umovakh hlobalizatsii: stan, problemy ta perspektyvy»*. Poltava. 18-24 [in Ukrainian].
11. Malyk, H.D. (2013). Kompetentnisnyi profil dokumentoznavtsia. *Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii kultury*. Kharkiv. 41. 82-92.
12. Masi, N. I. (2017). *IT-kompaniyi odes'koho rehionu: vprovadzhennya IT-produktiv* [IT companies in the Odessa region: the introduction of IT products]. *Informatsiyna osvita ta profesiyno-*

komunikatyvni tekhnolohiyi XXI stolittya: zb. materialiv X Mizhnar. nauk.-prakt. konf., Odesa, 14-15 veresnya 2017 r. Poltava: Simon. 243-252 [in Ukrainian].

13. Palekha, Yu.I. (2004). Osnovni chynnyky vplyvu na vuzivsku pidhotovku dokumentoznavtsiv. *Studii z arkhivnoi spravy ta dokumentoznavstva*. 11. 168-172 [in Ukrainian].

14. Panchenko, P.P., Zakharova, I.V. & Klymenko, T.A. (2007). *Vstup do fakhu: navch. posibnyk*. Cherkasy: SUEM [in Ukrainian].

15. Peleshchysyn, A. M. & Vovk, N. S. (2017). Osoblyvosti rozrobky proektu standartu mahistra zi spetsial'nosti 029 «Informatsiyna, bibliotekna ta arkhivna sprava» [Features of drafting of the draft standard of the master's degree in specialty 029 «Informational, library and archival affairs»]. *Informatsiyna osvita ta profesiyno-komunikatyvni tekhnolohiyi XXI stolittya: zb. materialiv X Mizhnar. nauk.-prakt. konf., Odesa, 14-15 veresnya 2017 r. Poltava: Simon. 70-73 [in Ukrainian].*

16. Slobodianyk, M.S. (2012). Kompetentnisnyi pidkhid do pidhotovky mahistriv zi spetsialnosti «Dokumentoznavstvo ta informatsiina diialnist». *Informatsiina osvita ta profesiino-komunikatyvni tekhnolohii KhKhI st.: Materialy V Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii. Odesa, 13-15 veresnia 2012. Odesa: Odeskyi politekhnichnyi universytet. 16-29 [in Ukrainian].*

17. Slobodianyk, M.S. (2011). Stanovlennia ta rozvytok vyshchoi dokumentoznavchoi osvity v Ukraini. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia*. Kyiv: DAKKKiM. 3. 4-5 [in Ukrainian].

18. Solyanyk, A. A. (2017). Suchasni problemy standartyzatsiyi informatsiynoyi osvity v Ukrayini [Modern issues of standardization of information education in Ukraine]. *Informatsiyna osvita ta profesiyno-komunikatyvni tekhnolohiyi XXI stolittya: zb. materialiv X Mizhnar. nauk.-prakt. konf., Odesa, 14-15 veresnya 2017 r. Poltava: Simon. 15-19 [in Ukrainian].*

19. Sprinsian, V.H. (2011). Pidhotovka dokumentoznavtsiv, informatsiinykh analitykiv – nahalna potreba informatsiinoho suspilstva. *Modeliuvannia rehionalnoi ekonomiky*. Ivano-Frankivsk. 283-289 [in Ukrainian].

20. Sprinsian, V.H., Koliada-Berezovska, T.F. & Sharhorodska, N.L. (2016). Tekhnolohiia partnerstva ta yii rol v protsesi pidhotovky fakhivtsiv dokumentno-informatsiinoho profilii. *Informatsiina osvita ta profesiino-komunikatyvni tekhnolohii KhKhI stolittia : zb. materialiv IKh Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (Odesa, 8-9 veresnia 2016 roku). Poltava: Simon. 12-17 [in Ukrainian].

21. Tur, O. (2019). Profesiina pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv iz dokumentoznavstva ta informatsiinoi diialnosti v konteksti suchasnykh vymoh. *Materialy IV Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Dokumento-informatsiini komunikatsii v umovakh hlobalizatsii: stan, problemy ta perspektyvy»*. Poltava. 12-17 [in Ukrainian].

22. Yushchenko, L.O. & Bazar, V.O. (2019). Formuvannia profesiinykh kompetentnostei fakhivtsiv spetsialnosti «Informatsiina, bibliotekna ta arkhivna sprava» u ZVO I-II rivniv akredytatsii. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia*. Kyiv. 4. 84-90 [in Ukrainian].

23. Yavorska, T. (2018). Informatsiina skladova v strukturi profesiinykh kompetentnostei maibutnikh dokumentoznavtsiv. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia*. Kyiv. 4. 64-70 [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

У статті узагальнено досвід підготовки фахівців-документознавців у закладах вищої освіти на сучасному етапі, окреслено тенденції розвитку професії документознавця, розглянуто питання впровадження нових стандартів вищої освіти за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти та для другого (магістерського) рівня вищої освіти. Закцентовано увагу на тому, що викладач обов'язково має звернути увагу на формування в студентів освітніх компетентностей, які роблять документознавців конкурентоспроможними на сучасному ринку праці.

Проаналізовано основні складові навчального процесу та рекомендовано викладачам посилити мотивацію студентів-документознавців досконало вивчати роботу з інформацією в базах і банках даних, створювати електронні документи. Професія документознавця динамічно та якісно змінюється і потребує подальших наукових досліджень, постійного моніторингу ринку праці та контролю за рівнем підготовки фахівців. Потрібні спеціалісти, що вміють професійно опрацьовувати інформаційні масиви й ресурси. Такі спеціалісти, що вміють не лише використовувати знання, засвоєні під час навчання в університеті, а й ефективно застосовувати у своїй професійній діяльності ще й навички, компетентності.

У сфері інформаційної діяльності документознавець повинен володіти: методами збирання, упорядковування, оброблення, розповсюдження, зберігання інформації; уміннями працювати з текстовими та графічними редакторами; навичками текстового набору; навичками пошуку інформації в інтернеті; умінням створювати вебсайти, бази даних; вміти визначати показник кількості публікацій у друкованих засобах масової інформації, інтернет-виданнях тощо.

Було проаналізовано заявлені на вебсайтах «Work.ua» і «Rabota.ua» вакансії, на які може претендувати документознавець (наприклад: документознавець, фахівець з документообігу, діловод, бібліотекар, архівіст, інформаційний аналітик), окреслено список компетенцій, якими повинен володіти претендент на посаду та уточнено попит вакантних посад на 2020 рік.

Ключові слова: *освіта, професійна підготовка, компетенції, документознавець, діловод, бібліотекар, архівіст, інформаційний аналітик.*

АННОТАЦІЯ

В статье обобщен опыт подготовки специалистов-документоведов в учреждениях высшего образования на

современном этапе, определены тенденции развития профессии документоведов, рассмотрены вопросы внедрения новых стандартов высшего образования по специальности 029 «Информационное, библиотечное и архивное дело» для первого (бакалаврского) уровня высшего образования и для второго (магистерского) уровня высшего образования. Акцентировано внимание на том, что преподаватель обязательно должен обратить внимание на формирование у студентов образовательных компетенций, которые делают документоведов конкурентоспособными на современном рынке труда.

Проанализированы основные составляющие учебного процесса и рекомендуется преподавателям усилить мотивацию студентов-документоведов углубленно изучать работу с информацией в базах и банках данных, создавать электронные документы. Профессия документоведов динамично качественно меняется и требует дальнейших научных исследований, постоянного мониторинга рынка труда и контроля за уровнем подготовки специалистов. Нужны специалисты, умеющие профессионально обрабатывать информационные массивы и ресурсы. Такие специалисты должны уметь не только использовать знания, усвоенные в ходе обучения в университете, а эффективно применять в своей профессиональной деятельности еще и навыки, компетентности.

В сфере информационной деятельности документовед должен обладать: методами сбора, обработки, распространения, хранения информации; умениями работать с текстовыми и графическими редакторами; навыками текстового набора; навыками поиска информации в интернете; умением создавать вебсайты, базы данных; уметь определять показатель количества публикаций в средствах массовой информации, интернет-изданиях.

Было проанализировано заявленные на сайтах «Work.ua» и «Rabota.ua» вакансии, на которые может претендовать

документовед, очерчено список компетенций, которыми должен обладать претендент на должность и уточнен спрос вакантных должностей на 2020 год.

Ключевые слова: образование, профессиональная подготовка, компетентности, документовед, делопроизводитель, библиотекарь, архивист, информационный аналитик.